

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold. 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 28. decembra 1887.

Obseg: Poročilo deželnega odbora deželnemu zboru o trtni uši na Kranjskem. — Vprašanja in odgovori. — Razne reči. — Trgovinska in obrtna zbornica. — Nasledki „šnopsa“. (Dalje.) — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Iz deželnih zborov. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Poročilo deželnega odbora deželnemu zboru o trtni uši na Kranjskem.**

Slavni deželni zbor je sklenil v 10. seji dné 12. januarja 1887:

Deželnemu odboru se naroča in oziroma daje pooblastilo:

1. da doseže od slavne c. kr. vlade izdatno gmotno podporo v gotovini in v ameriških trtah, posebno vitis riparia souvage, in da po potrebi tudi nakupi kakor hitro mogoče takih trt;

2. da oddaja po ustanovitvi občinskih trtnic na Dolenjskem onim občinam, katere so oddaljene od Grma in od Kostanjevice, ameriške trte ali proti plačilu ali oziraje se na revščino dotičnih vinščakov tudi brezplačno, in da sme deželni odbor za te trtnice, ako treba, tudi gmotno podporo podeliti iz deželnega kulturnega zaklada tem občinam;

3. da se v vinarski in sadjarski šoli v Grmu napravijo uže prihodnje leto trtnice, iz katerih bi se ameriške poplemeničene trte ali prodajale ali oziraje se na revščino prosilcev brezplačno oddajale;

4. dunajskemu društvu „Verein zum Schutze des Weinbaues in Wien“ se privoli donesek 50 gld. za leto 1887. iz deželnega kulturnega zaklada.

5. V izvršitev imenovanih nalog se privoli deželnemu odboru iz deželnega kulturnega zaklada kredita 600 gld.

Deželni odbor je z noto z dne 25. januarja 1887. l. št. 540 te deželnozbornske sklepe naznanil deželni vladi in se sklicaval na sklepe deželne filokserne komisije, katera se je tudi odločno izrekla za nasaditev ameriških trt in da ni druge pomoči proti trtni uši. Ameriške trte pa se celo z Ogerskega, od koder bi se lahko prav po ceni dobivale, ne smejo uvažati, tudi

ne v že okužene okraje. Potrebovala pa bi ne samo deželna šola v Grmu najmenj 100.000 ameriških trt, temuč oglašali so se tudi že posamezni lastniki in cele občine. Deželni odbor torej prosi:

1. da vlada dovoli prost uvoz ameriških trt z Ogerskega v okrajna glavarstva Krško, Novomeško, Črnomaljsko in Kočevsko;

2. da vlada podari občinam, od trtne uši okuženim, najmenj 100.000 ameriških trt; in

3. naj se v državni trtnici v Kostanjevici vloži letos vsaj 100.000 ameriških trt.

Šolskemu vodstvu v Grmu pa je deželni odbor naročil, naj pozveduje, kje na Ogerskem in po kateri ceni bi se dobivale ameriške trte (ključi), kolikor jih bode treba za šolske vinograde. Dalje naj vodstvo izreče svoje mnenje, kje na Dolenjskem bi napravili občinske trtnice in ali bi kazalo, ameriške trte nepozlahtnjene oddati vinščakom.

Deželni blagajnici se je ob enem ukazalo, da izplača znesek 50 gld. društvu za obrambo avstrijskega vinarstva na Dunaji.

Šolsko vodstvo je s poročilom dne 13. februarja 1887 naznanilo, da ima ogerska trtna kolonija v Kecskemetu še dovolj ameriških trt. Deželni odbor se je torej obrnil do vlade s prošnjo, naj dovoli za šolo v Grmu uvesti iz Kecskemeta 40.000 ameriških trt riparia in solonis. Toda ogersko ministerstvo je naznanilo šolskemu vodstvu v Grmu, da avstrijsko ministerstvo ne dovoljuje izvažati ameriških trt z Ogerskega na Kranjsko. Z noto dné 7. marcija 1887 pa je deželna vlada objavila deželnemu odboru ukaz poljedeljskega ministerstva, da hoče šoli v Grmu oddati 6400 riparie iz neokuženih krajev po 10 gld. za tisoč. Deželni odbor je prosil vlade, naj te trse pošlje z Dunaja v Ljubljano, kamor so došle 19. aprila ter bile poslone v Grm. Vodstvo pa je tudi še od gosp. dr. Geršaka v Ormu naročilo 14.000 ameriških trt, katere so se vložile v trtnici v Grmu.

Poljedeljsko ministerstvo je nadalje z ukazom 29. marcija 1887 št. 3986 12.000 riparie in 5000 solonis poslalo okrajnemu glavarstvu na Krškem z ukazom, da je 1000 riparie in 1000 solonis odločenih za državno trtnico v Kostanjevici, ostale trte pa se naj oddajo tistim vinogradnikom, kateri hoté poskušati kulturalno ravnanje. Tudi iz državne trtnice na Bizeljskem na Štajarskem je ministerstvo oddalo 4000 riparie in 3000 York Madeire za krški okraj in sicer 1000 York Madeire za Kostanjeviško trtnico, ostale pa privatnim vinogradnikom. Trte so se oddajale po 10 gld. za tisoč šib.

Državna trtnica v Kostanjevici obsega zdaj dva hektara. Leta 1886. se je vložilo 38.000 riparie, katere se je najmenj polovico ukoreninilo. Od teh se je izbralo 10.000 najmočnejših, dobro ukoreninjenih trsov za napravo tako zvanega matičnega vinograda, kjer so trte nasajene po eden meter vsaksebi. Iz tega vinograda se bode sčasoma dobivalo na sto tisoč trsnih šib. Trtnica se je letos spet razširila, ter je bilo vloženih ne le po 1000 riparie, solonis in York Madeire, temuč tudi vse šibe prej omenjenih 15.000, kar se jih ni moglo oddati privatnim vinogradnikom. Poljedeljsko ministerstvo v svojem ukazu 1. junija 1887 obeča, da bode znatno razširjalo trtnico Kostanjeviško.

Z dopisom dné 20. oktobra 1887 št. 7292 je prosil deželni odbor c. kr. deželno vlado, naj bi mu blagovolila naznaniti, v katerih občinah na Dolenjskem so v tem letu zasledili trtno uš in koliko vinogradov je že tako okuženih, da so letos ali že popolnoma suhi ali vsaj več ne rodé. Nadalje, koliko ameriških trt se je letos vložilo v državni trsnici pri Kostanjevici, koliko požlahtnilo in koliko jih je oddala vlada vinogradnikom.

Z dopisom dné 18. novembra 1887 št. 11453 je deželna vlada deželnemu odboru izročila poročilo Karla Reichela, zvedenca v trtnoušnih rečeh na Krškem, katerega je bistvena vsebina ta le:

„Leta 1887. so zasledili trtno uš v naslednjih katastralnih občinah:

a) Davčni okraj Kostanjevica:

V katastralni občini:

Ostrec v	52 parcelah
Črneča vas v	35 „
Kostanjevica v	25 „

skupaj v davčnem okraju Kostanjeviškem v 117 parcelah

b) Davčni okraj Mokronog:

V katastralni občini:

Dobrava v	1 parceli
Stara vas v	1 „

c) Davčni okraj Krški:

V katastralni občini Bučka v . . . . . 5 parcelah.

Najbolj razširjena je trtna uš v davčnem okraju Kostanjeviškem; izmed navedenih treh občin pa najbolj v katastralni občini Ostrec.

Ko so leta 1887. preiskovali vinograde, ni bilo v imenovanih občinah še nobenega vinograda, ki bi bil popolnoma nerodoviten, vendar pa je misliti, da bode,

kakor kažejo dozdanje skušnje — postala četrtnina onih parcel, ki so bile leta 1887. okužene, v prihodnjih dveh letih popolnoma nerodovitna.

Spomladi leta 1887. so se vložile v poskuševalnici v Kostanjevici sledeče trtne šibe:

2845 trt riparie, 5800 trt solonis, 1509 trt York Madeire, potem tudi še trte, katere je dalo visoko c. kr. poljedeljsko ministerstvo in sicer: 100 trt rupestris, 100 trt Othello in 50 trt riparie portalis.

Zadnja tri plemena so se zasadila le za poskušnjo, da bodo naravnost rodila. Ker se je trtnica v Kostanjevici napravila še le 1886. leta, in se je prvotno nasadilo le 38.000 trt riparie souvage, in ker se je les prvo leto le počasi razvijal, zato se do zdaj ni nič požlahtnjevalo. Letošnjo zimo se bode požlahtnjevalo na roko toliko, da se nasadi greda z blizu 2000 trtami. Požlahtnjujejo pa se ameriške trte toliko časa, dokler se še ne vé, kakšen bo uspeh, samo za poskušnjo, ne pa za oddajo strankam v Kostanjevici.

Leta 1887. se edino iz tega vzroka ni moglo oddati nikakeršno pleme ameriških trt strankam, ker se trtne šibe ob ugodnih vremenskih razmerah morejo narezati še le meseca decembra, ter se bodo te trtne šibe pripravile še le meseca januarja ali februarja prihodnjega leta, da se bodo oddajale vinogradnikom.“

Zastran prošelj nekaterih občin na Dolenjskem za napravo občinskih ameriških trtnic je šolsko vodstvo v Grmu sporočilo, da bi bilo vse, kar bi se za občinske ameriške trtnice potrošilo, le zavrženo. Nepožlahtnjene ameriške trte bi se smele deliti le najinteligentnejšim vinogradnikom. Vsled tega poročila je deželni odbor dotičnim občinam naznanil sklepe deželnega zbora ter dostavil, kaj da je storil v tej reči.

Ker se trtna uš po Dolenjskem če dalje bolj širi, in je uže več sto oralov vinogradov popolnoma uničenih, in ker ni nobenega družega sredstva proti filokseri, nego zasajanje vinogradov z ameriškimi trtami: treba bo skrbeti, da se pridobi ameriških trt, kolikor le mogoče. Zato se bode na šoli v Grmu v prihodnjem letu spet znatno razširila ameriška trtnica, iz katere se bodo potem šolski vinogradi nasadili z že požlahtnjenimi trtami.

Za novo nasajenje okuženih in nekoliko že uničenih vinogradov pa bi trebalo več sto tisoč trt.

Poljedeljsko ministerstvo, katero je dalo napraviti veliko ameriško trtnico v Kostanjevici, bode gotovo še v drugih krajih Dolenjskih dovoilo napravo takih trtnic in tako omogočilo vinogradnikom, laže pridobiti si in hitreje nasaditi ameriške trte v opuščeni vinogradih.

Ker pa je ljudstvo baš po vinorodnih krajih revno, in se bode mali vinogradnik le težko lotil težavnega dela, katerega je treba pri napravi novih vinogradov, da namreč zemljo opuščeni vinogradov globoko koplje (rigola); moralo bi se ljudstvo spodbujati k temu po premijah, kakor se spodbuja po darilih, da vzgaja plemenita živinska plemena. Obečati bi se torej

moralo marljivim vinogradnikom, kateri rigolajo okužene vinograde ter jih pravilno zasadé z ameriškimi požlahtnjenimi ali naravnost rodečimi trtami, premije ali darila proti velikosti na novo napravljenega vinograda. Premije bi se izplačale, kedar bi bilo konstatovano po veščakih, da so novi vinogradi pravilno zasajeni. V ta namen naj bi se v proračun deželnokulturnega zaklada za l. 1888. postavil znesek 500 gld., kateri znesek bi gotovo zadostoval, ker ni pričakovati, da bi se že v 1888. l. mnogi vinogradniki poprijeli dela ter se lotili naprave novih vinogradov. Ob enem bi se naprosilo visoko c. kr. poljedelsko ministerstvo, da tudi ono dovoli premije v ta namen.

Slavni deželni zbor naj sklene:

1.) C. kr. poljedelskemu ministerstvu izreka deželni zbor zahvalo za napravo državne ameriške trtnice v Kostanjevici.

2.) Deželnemu odboru se naroča, naj prosi visoko c. kr. poljedelsko ministerstvo, da blagovoli

- a) napraviti vsaj še na dveh krajih na Dolenjskem in sicer za novomeški in za metliški okraj državno ameriško trtnico;
- b) oddajati ameriške trtne šibe in ukoreninjene trte revnim in menj premožnim vinogradnikom brezplačno ali vsaj po kolikor mogoče nizki ceni;
- c) dovoliti uvoz ameriških trt z Ogerskega v občine, v katerih je že konstatovana trtna uš; in
- d) deliti premije v denarjih takim malim vinogradnikom, ki svoje vinograde pravilno zasadé z ameriškimi trtami.

3.) Deželnemu odboru se dovoljuje za l. 1888. kredita 500 gld. iz deželnega kulturnega zaklada v isti namen za premije ali darila.

4.) Poročilo se izroča upravnemu odseku v pretres in nasvetovanje.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 113. Ker mislim spomladi napraviti vzgleden šolski vrt, a potrebujem v ta namen denarne podpore, katere pa pri krajnem šolskem svetu ne moram dobiti, ker tako znaša proračun za prihodnje leto 1020 gld., izvolite mi sporočiti, ali bi bilo mogoče dobiti kaj podpore pri kmetijski družbi? Ali naj se morda obrnem do deželnega zbora in deželnega šolskega sveta? (V. B. v K.)

Odgovor: Najprvo Vam moramo povedati, da je deželni šolski svet izdal naredbo, vsled katere je krajni šolski svet dolžan plačevati stroške za obdelovanje šolskega vrta. Kmetijska družba deli podpore za šolske vrte le tedaj, če dobi v ta namen sama kaj podpore od države ali dežele. Sedaj nima nobene take zaloge. Dosedaj je dajalo podpore za šolske vrte kmetijsko ministerstvo, od l. 1888. naprej je bode pa dajalo naučno ministerstvo. Upajmo, da bode podpora izdatnejša, kmetijska družba vsaj je predložila naučnemu

ministerstvu o tej reči dobro utemeljeno prošnjo. Če bode prošnja uslišana, zvedeli bomo še le maja meseca l. 1888., in potem razpiše družba pogajanje za to podporo po javnih listih. Deželni šolski svet odstopi prošnje za tako podporo vselej kmetijski družbi. Kmetijska družba je tudi prosila deželni zbor podpore šolskim vrtom; ako bode uslišana, pozvedeli boste lahko iz dotičnih razglasov. Če bode dal deželni zbor kaj podpore za šolske vrte, potem dobi vso, da jo razdeli, kmetijska družba, in posamezne prošnje občin ne bode uslišane.

Vprašanje 114. Svoje ovčje pleme bi rad zboljšal in sicer z ovni takega plemena, ki daje mnogo mleka. Svetujte mi tako pleme in sporočite, kje ga dobim. (N. Š. na P.)

Odgovor: Odločnega odgovora Vam ne moremo še dati v tej številki, vendar hočemo v kratkem kaj natančnejšega pozvedeti ter Vam sporočiti v prihodnji številki.

Razne reči.

— Da se ne nabira sneg konjem pod kopiti, priporoča neki nemški gospodarski list to-le: Vzemi gladke in nezmečkane ržene slame, omehčaj jo nekoliko v vodi ter naredi iz nje prst debel šop, katerega poveži na debelejšem koncu slame. Iz tega šopa spleti kito v tri plemena. To kito povij tako skupaj, da se naredi kolesce. Uže med povijanjem pa dobro prešivaj z iglo in nitko to kolesce, ki postaja vedno večje, tako, da se dodelano kolesce dobro skupaj drži. Kolesce naredi toliko, da je moreš s silo vdejeti podkvi med rameni. Na kopito, ki ima med podkev vdejana tako slamnato kolesce, ne nabira se nikdar sneg. Kolesce se prav trdno drži v podkvi in se zgubi le redko kedaj. Kolesce odstraniš pa iz podkve s kako topo rečjo.

— Zmrzla tla hitro utališ, ako jih pospeš z neugašenim apnom. Apno se prične gasiti, ter razvija tako toploto, da moreš čez kakih deset do petnajst ur zemljo prekopati, če je tudi 20° R. mraza.

— 5% mleka moreš več namlesti, ako se držiš naslednjih pravil, katera priporočajo Amerikanci: Molzi vsak dan natanko ob istem času, molzi hitro in snažno, molči in ne misli na druge reči nego na molžo; kadar stopiš h kravi ali kadar greš od nje, nagovarjaj jo prijazno in božaj. Kolikor prijazneje ravnaš, toliko raje teče mleko.

— Race in gosi hitreje opitaš, ako jim mešaš med pijačo drobno zrezanega korenja ali repe, in ako jim devaš med pitno vodo oglja. Ob taki krmi ostane ta perutnina bolj zdrava in dobi nežno meso.

— Rman (Schafgarbe) po mnogih skušnjah prežene muhe in brenclje konjem in drugi živini tako gotovo, da je to zelišče, katero pozna vsak pastir in ki raste povsod, najboljša pomoč zoper mrčese, ki včasih hudo nadlegujejo živino.